

УДК 342.9:351.743(477):343.3/7

Пелагеша Олександр Григорович*кандидат юридичних наук,
старший викладач**кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності
факультету забезпечення державної
безпеки**Київський інститут Національної гвардії
України*

ORCID: 0000-0003-4158-5888

Мина Володимир Валентинович*кандидат юридичних наук,
старший викладач**кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності
факультету забезпечення державної
безпеки**Київський інститут Національної гвардії
України*

ORCID: 0000-0002-1523-4737

Бейкун Андрій Леонардович*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності факультету
забезпечення державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії
України*

ORCID: 0000-0002-4895-1361

<https://doi.org/10.25313/3083-7774-2026-4-11>

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms
of the Creative Commons Attribution License 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Вступ. Актуальність дослідження зумовлена зростанням значення військової дисципліни як ключового чинника забезпечення ефективності діяльності Національної гвардії України в умовах воєнного стану та необхідністю вдосконалення її адміністративно-правового і кримінально-правового забезпечення.

Мета. Метою статті є комплексний аналіз адміністративно-правових та кримінально-правових засад забезпечення військової дисципліни в Національній гвардії України, виявлення проблем правового регулювання та правозастосування, а також обґрунтування напрямів їх удосконалення.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий та метод правового аналізу, що дозволили дослідити нормативно-правову базу, правозастосовну практику та наукові підходи до розуміння військової дисципліни.

Результати. У результаті дослідження встановлено, що військова дисципліна є складним міжгалузевим правовим явищем, яке поєднує правові, організаційні та морально-психологічні елементи та виступає основою боєздатності військових формувань. Виявлено, що в системі Національної гвардії України вона має специфічний подвійний характер, поєднуючи вимоги військової служби та правоохоронної діяльності. Доведено, що адміністративно-правове забезпечення виконує базову превентивну функцію, формуючи режим службової дисципліни та забезпечуючи її підтримання через систему контролю і дисциплінарної відповідальності. Обґрунтовано, що кримінально-правове забезпечення має субсидіарний характер і спрямоване на охорону військової дисципліни від найбільш небезпечних посягань шляхом встановлення кримінальної відповідальності. Виявлено низку проблем, зокрема нечіткість окремих кримінально-правових норм, складність розмежування видів юридичної відповідальності, фрагментарність адміністративно-правового регулювання та недостатню ефективність превентивних механізмів. Запропоновано напрями вдосконалення законодавства та правозастосовної практики, спрямовані на підвищення рівня правової визначеності, узгодженості правових норм та ефективності забезпечення військової дисципліни в умовах воєнного стану.

Перспективи. Практична значимість результатів дослідження полягає у можливості їх використання при підготовці фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності, а також сектору безпеки та оборони. Результати проведеного дослідження можуть бути

використані у правозастосовній практиці органів досудового розслідування, військових прокурорів і судів при кваліфікації військових правопорушень та розмежуванні видів юридичної відповідальності.

Ключові слова: службова дисципліна, система контролю, адміністративна та кримінальна відповідальність військовослужбовців, охорона громадського порядку, публічна безпека.

Постановка проблеми. Забезпечення військової дисципліни в умовах воєнного стану набуває критично важливого значення для функціонування сектору безпеки та оборони України, зокрема Національної гвардії України як складової системи Міністерства внутрішніх справ. Військова дисципліна виступає фундаментальною передумовою боєздатності, керованості військових підрозділів та ефективного виконання службово-бойових завдань, а її порушення прямо впливає на рівень обороноздатності держави та безпеку особового складу [1].

Актуальність дослідження обумовлена насамперед трансформацією правового режиму функціонування військових формувань після запровадження воєнного стану у 2022 році, що спричинило істотні зміни у підходах до правового регулювання військової служби, зокрема посилення кримінальної відповідальності за військові правопорушення та розширення практики застосування адміністративно-правових заходів впливу [2]. В умовах збройної агресії відбувається підвищення вимог до дисциплінованості військовослужбовців, що, у свою чергу, актуалізує питання ефективності існуючих механізмів юридичної відповідальності та їх здатності забезпечити належний рівень правопорядку.

Водночас сучасна правозастосовна практика засвідчує наявність низки проблем у сфері забезпечення військової дисципліни. Зокрема, існують труднощі у розмежуванні адміністративної та кримінальної відповідальності військовослужбовців, що зумовлено як недосконалістю законодавчих формулювань, так і складністю оцінки наслідків правопорушень (зокрема визначення істотної шкоди чи тяжких наслідків) [3]. Це призводить до неоднозначності кваліфікації діянь і створює ризики як безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності, так і уникнення більш суворого покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного наукового доробку свідчить про наявність значного інтересу дослідників до проблем військової дисципліни, відповідальності військовослужбовців та правового забезпечення діяльності Національної гвардії України, однак комплексне поєднання адміністративно-правових і кримінально-правових аспектів у контексті воєнного стану залишається недостатньо розкритим.

Так, у дослідженні Я. В. Свічкарьової [1] обґрунтовано, що професійна відповідальність військовослужбовців Національної гвардії України має багаторівневий характер, поєднуючи юридичні та етичні складові, які взаємно підсилюють ефективність службової діяльності.

В. Ф. Залужний [2] сформував цілісне уявлення про військову дисципліну як самостійну правову категорію, визначивши її місце у системі публічного права та окресливши ключові функції, серед яких регулятивна, превентивна та забезпечувальна. Водночас автор підкреслює нормативну багаторівневість її закріплення, проте не розкриває повною мірою взаємодію дисциплінарних та кримінально-правових механізмів забезпечення дисципліни в умовах воєнного стану.

У свою чергу, О. В. Дручек і О. М. Волуйко [3] доводять, що військова дисципліна і військовий правопорядок перебувають у тісному функціональному взаємозв'язку, де дисципліна виступає передумовою належного правопорядку. Дослідники аргументують, що порушення дисципліни трансформується у правопорушення різного рівня, однак їхній аналіз здебільшого зосереджений на теоретичному розмежуванні понять без детального висвітлення механізмів юридичної відповідальності.

М. Кіторов [4] обґрунтовує, що в умовах воєнного стану розвиток спроможностей Національної гвардії України безпосередньо залежить від удосконалення правового регулювання та адаптації організаційних структур до нових загроз. Автор підкреслює необхідність посилення управлінських і нормативних інструментів, однак питання забезпечення дисципліни через інститут юридичної відповідальності розглядається фрагментарно.

У монографії О. С. Капінуса [5] доведено, що формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів є ключовою передумовою належного рівня дисципліни та відповідальності у військовому середовищі. Автор обґрунтовує взаємозв'язок між рівнем професійної підготовки та здатністю до правомірної поведінки.

А. Криштанович та ін. [6] встановлюють, що ефективність підтримання правопорядку у військових формуваннях значною мірою залежить від чіткості визначення відповідальності командирів та реальності її застосування. Дослідники виявляють наявність розриву між нормативним регулюванням і практикою притягнення до відповідальності, що знижує превентивний потенціал дисциплінарних і кримінально-правових заходів.

К. М. Плутицька та К. О. Ковтун [7] доводять, що інститут кримінальної відповідальності військових командирів має комплексний характер і формується під впливом як національного, так і міжнародного

кримінального права. Автори обґрунтовують розширення підстав відповідальності для осіб, які фактично здійснюють командні функції.

Таким чином, наукові праці демонструють значний рівень розробленості окремих аспектів військової дисципліни, відповідальності військовослужбовців і правового забезпечення діяльності Національної гвардії України. Водночас спостерігається фрагментарність досліджень, що проявляється у відокремленому аналізі адміністративно-правових і кримінально-правових засад без їх системного поєднання, особливо в умовах воєнного стану.

Метою статті є комплексний науково-правовий аналіз адміністративно-правових та кримінально-правових засад забезпечення військової дисципліни в Національній гвардії України в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод використано для з'ясування сутності військової дисципліни та її еволюції в умовах воєнного стану; системно-структурний — для аналізу механізму адміністративно-правового і кримінально-правового забезпечення; формально-юридичний — для дослідження змісту нормативно-правових актів; порівняльно-правовий — для зіставлення різних видів юридичної відповідальності; метод правового аналізу — для виявлення прогалин і колізій у законодавстві.

Емпіричну та теоретичну основу дослідження становлять нормативно-правові акти України, що регулюють питання забезпечення військової дисципліни, зокрема положення Кримінального кодексу України [8], Дисциплінарний статут Збройних Сил України [4], Закон України «Про Національну гвардію України» [6]. Також використано сучасні наукові праці українських і зарубіжних дослідників (2020–2026 рр.) [1; 2; 5; 9; 10; 11], аналітичні матеріали та результати узагальнення правозастосовної практики у сфері військової служби.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-правове осмислення військової дисципліни потребує виходу за межі її традиційного сприйняття виключно як дотримання статутних вимог. У сучасній правовій доктрині вона розглядається як комплексна категорія, що поєднує правову, організаційну та морально-психологічну складові, які у сукупності забезпечують належне функціонування військових формувань. Нормативне визначення військової дисципліни закріплене у Дисциплінарному статуті Збройних Сил України, відповідно до якого вона полягає у безумовному і точному виконанні військовослужбовцями Конституції України, законів України, військових статутів, наказів командирів і начальників [9]. Водночас таке визначення, хоча й відображає її юридичну сутність, не вичерпує змісту цього явища, оскільки не охоплює внутрішніх мотиваційних та організаційних аспектів дисциплінованої поведінки.

З огляду на це, у наукових дослідженнях військова дисципліна трактується як особливий правовий режим поведінки військовослужбовців, який формується під впливом норм публічного права та реалізується у межах службових відносин, що мають владно-організаційний характер [10]. Такий підхід дозволяє розглядати військову дисципліну не лише як сукупність обов'язків, а як системно організований порядок функціонування військової служби, що забезпечує узгодженість дій особового складу, ієрархічність управління та безумовність виконання наказів. При цьому організаційна складова дисципліни проявляється у чіткій регламентації службової діяльності, правова — у закріпленні відповідних норм у законодавстві, а морально-психологічна — у формуванні внутрішньої готовності військовослужбовця до їх неухильного дотримання.

Військова дисципліна також виступає формою реалізації публічно-службових відносин, оскільки виникає і функціонує в межах державної служби особливого характеру — військової служби, яка передбачає підвищений рівень правових обов'язків і обмежень. У цьому контексті вона є інструментом забезпечення публічного інтересу, що полягає у гарантуванні обороноздатності держави та безпеки суспільства [6]. Її правовий режим визначається системою нормативних актів, серед яких ключове місце займають військові статuti, а також спеціальні акти, що регулюють діяльність Національної гвардії України, зокрема Закон України «Про Національну гвардію України» [11].

Особливої уваги заслуговує двоїста природа військової дисципліни. З одного боку, вона є юридичним обов'язком кожного військовослужбовця, який полягає у дотриманні встановлених правил поведінки, виконанні наказів і підтриманні належного рівня організованості. З іншого боку, військова дисципліна виступає об'єктом державного забезпечення та контролю, що реалізується через систему адміністративно-правових і кримінально-правових засобів впливу, включаючи дисциплінарну відповідальність, заходи заохочення, контрольні процедури та кримінальну відповідальність за військові правопорушення [5]. Такий підхід дозволяє розглядати військову дисципліну як складне міжгалузеве правове явище, що одночасно функціонує у площині адміністративного та кримінального права.

Адміністративно-правовий аспект забезпечення військової дисципліни знаходить своє відображення у системі нормативно-правових актів, які визначають порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців, а також механізми дисциплінарного впливу. Відповідні положення закріплені, зокрема, у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» [12], який визначає загальні засади проходження військової служби. У цих актах військова дисципліна виступає як обов'язкова

умова належного виконання службових функцій і водночас як об'єкт управлінського впливу з боку держави в особі командирів та начальників.

Важливу роль у системі адміністративно-правового забезпечення дисципліни відіграє Дисциплінарний статут Збройних Сил України, який визначає види дисциплінарних правопорушень, порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також систему заохочень і стягнень [9]. Саме через інструменти дисциплінарної відповідальності реалізується оперативний вплив на поведінку військовослужбовців, що дозволяє підтримувати належний рівень правопорядку у військових підрозділах без застосування більш суворих заходів юридичної відповідальності. При цьому адміністративно-правові засоби мають переважно превентивний характер, оскільки спрямовані на попередження правопорушень і формування стійкої дисциплінованої поведінки.

Кримінально-правове регулювання, у свою чергу, забезпечує охорону військової дисципліни від найбільш небезпечних посягань, що посягають на встановлений порядок несення військової служби. У Кримінальному кодексі України військова дисципліна фактично виступає родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби», до яких належать, зокрема, непокора, невиконання наказу, самовільне залишення військової частини або місця служби [13]. Зазначені норми спрямовані на захист ключових елементів дисципліни — підпорядкованості, керованості та безперервності виконання службових завдань.

Особливого значення набуває також Закон України «Про Національну гвардію України», який встановлює правові засади організації та діяльності відповідного військового формування, визначає специфіку проходження служби та закріплює обов'язок військовослужбовців дотримуватися військової дисципліни з урахуванням покладених на них правоохоронних і бойових функцій [11]. Це свідчить про те, що військова дисципліна у системі Національної гвардії України має підвищене функціональне навантаження та забезпечується як загальними військовими, так і спеціальними нормативними приписами.

Специфіка військової дисципліни в Національній гвардії України зумовлена її подвійною інституційною природою, яка поєднує риси військового формування та суб'єкта забезпечення публічної безпеки. Відповідно до положень зазначеного Закону, на Національну гвардію України покладаються завдання з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, охорони важливих державних об'єктів, участі у припиненні масових заворушень, а також виконання завдань у складі сил оборони держави [11]. Такий спектр функцій обумовлює необхідність дотримання не лише класичних вимог військової дисципліни, пов'язаних із підпорядкованістю та виконанням наказів, але й додаткових стандартів поведінки, характерних для правоохоронної діяльності, зокрема дотримання прав і свобод людини, законності застосування заходів примусу та пропорційності використання сили.

У цьому контексті військова дисципліна набуває подвійного змісту: з одного боку, вона забезпечує внутрішню організацію та керованість підрозділів, а з іншого — виступає гарантією законності діяльності військовослужбовців у взаємодії з цивільним населенням [14, с. 129]. Така подвійність суттєво ускладнює її правове забезпечення, оскільки вимагає узгодження норм військового та адміністративного законодавства з положеннями, що регулюють правоохоронну діяльність, включаючи стандарти застосування заходів примусу.

Важливою особливістю є також те, що службово-бойові завдання Національної гвардії України (НГУ) виконуються як у мирний час, так і в умовах воєнного стану, що істотно підвищує вимоги до рівня дисциплінованості особового складу [15, с. 76]. Участь підрозділів Національної гвардії України у бойових діях, виконанні завдань територіальної оборони у взаємодії зі Збройними Силами України, а також у забезпеченні правопорядку в прифронтових регіонах зумовлює підвищені вимоги до злагодженості дій, оперативності реагування та безумовного виконання наказів. За таких умов навіть незначні порушення військової дисципліни можуть спричинити непропорційно тяжкі наслідки, що об'єктивно підсилює значення як превентивних, так і каральних механізмів її забезпечення.

Окрім цього, специфіка військової дисципліни в НГУ проявляється у підвищених вимогах до правової культури та професійної підготовки військовослужбовців, що обумовлено необхідністю одночасного виконання функцій військового та правоохоронного характеру [16]. Це передбачає не лише дотримання наказів і статутних вимог, але й здатність самостійно приймати правомірні рішення в умовах підвищеної складності та невизначеності, зокрема під час застосування сили або спеціальних засобів. У цьому аспекті дисципліна виступає не лише як зовнішній регулятор поведінки, а як внутрішньо засвоєна модель правомірної діяльності, що базується на поєднанні правових знань, професійних навичок і моральних установок. З метою систематизації наукових підходів до визначення значення військової дисципліни доцільно узагальнити її ключові функціональні прояви у вигляді табл. 1.

Таким чином, військова дисципліна виконує багатофункціональну роль, поєднуючи організаційні, правові та безпекові аспекти функціонування військових формувань. Вона є не лише інструментом підтримання внутрішнього порядку, а й ключовим фактором ефективності бойової діяльності, стабільності управління та дотримання законності. В умовах воєнного стану її значення істотно зростає, оскільки саме

Таблиця 1

Значення військової дисципліни в системі військової служби

Напрямок значення	Змістова характеристика	Практичне значення в умовах воєнного стану
Основа боєздатності підрозділів	Забезпечує узгодженість дій, чіткість взаємодії, оперативність реагування та здатність підрозділу діяти як єдиний організований механізм	Порушення дисципліни призводить до дезорганізації підрозділів, зниження ефективності бойових операцій та підвищення втрат
Гарантія виконання наказів і управлінських рішень	Формує безумовність виконання наказів командирів, забезпечує стабільність управлінських процесів і ієрархічність військової організації	Затримка або невиконання наказів у бойових умовах може спричинити провал операцій і створити загрозу для життя особового складу
Умова забезпечення законності	Сприяє дотриманню норм права, статутних вимог і стандартів службової поведінки, у тому числі при взаємодії з цивільним населенням	Недотримання дисципліни може призводити до порушення прав людини, перевищення повноважень та міжнародно-правових наслідків
Фактор мінімізації правопорушень і злочинів	Виконує превентивну функцію, формуючи належний рівень правосвідомості та відповідальності військовослужбовців	Зниження рівня дисципліни сприяє зростанню кількості військових правопорушень, що негативно впливає на моральний стан і керованість військ

Джерело: сформовано на основі [14; 15; 16]

рівень дисциплінованості особового складу визначає здатність військових підрозділів діяти в екстремальних умовах, своєчасно виконувати поставлені завдання та мінімізувати втрати. Це обумовлює необхідність посилення уваги до вдосконалення адміністративно-правових і кримінально-правових механізмів забезпечення військової дисципліни як одного з ключових елементів національної безпеки.

Адміністративно-правове забезпечення військової дисципліни у системі Національної гвардії України являє собою складний багаторівневий механізм, що поєднує нормативне регулювання, організаційно-управлінські процедури та інституційні засоби впливу на поведінку військовослужбовців. Його основою є сукупність законів і військових статутів, зокрема Закон України «Про Національну гвардію України» [11] та Дисциплінарний статут Збройних Сил України [9], дія яких поширюється і на військовослужбовців НГУ. Саме через ці нормативні акти визначається зміст дисциплінарних обов'язків, порядок їх реалізації та система юридичних гарантій дотримання військової дисципліни.

Система дисциплінарних обов'язків військовослужбовців Національної гвардії України має комплексний характер і охоплює як загальні, так і спеціальні вимоги до службової поведінки [18, с. 76]. Відповідно до положень військових статутів, кожен військовослужбовець зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції та законів України, виконувати накази командирів, підтримувати встановлений порядок служби та сприяти зміцненню дисципліни у підрозділі.

Водночас специфіка НГУ зумовлює розширення змісту цих обов'язків, включаючи необхідність дотримання стандартів правоохоронної діяльності, забезпечення прав і свобод громадян, законності застосування заходів примусу та участі у виконанні завдань з охорони громадського порядку [19, с. 126]. Така багатовимірність дисциплінарних обов'язків об'єктивно ускладнює їх реалізацію та підвищує вимоги до правової підготовки особового складу.

Ключовим елементом адміністративно-правового забезпечення військової дисципліни є діяльність командирів як суб'єктів владно-організаційних повноважень. Відповідно до вимог статутів, командири несуть персональну відповідальність за стан дисципліни у підпорядкованих підрозділах, що включає обов'язок організувати службу, здійснювати контроль за виконанням наказів, проводити виховну роботу та застосовувати заходи дисциплінарного впливу [20]. При цьому їх діяльність має не лише каральний, а й превентивний характер, оскільки спрямована на формування у військовослужбовців внутрішньої мотивації до дотримання дисципліни. Водночас у правозастосовній практиці відзначається проблема недостатньої визначеності меж відповідальності командирів за неналежне забезпечення дисципліни, що може призводити до труднощів у кваліфікації їх бездіяльності або недбалості.

Механізми контролю, профілактики та виховного впливу становлять важливу складову адміністративно-правового забезпечення дисципліни. Вони реалізуються через систему внутрішнього контролю у військових частинах, проведення службових перевірок, інспектування, а також організацію морально-психологічного забезпечення та професійної підготовки особового складу. Відповідно до Статуту внутрішньої служби, підтримання військової дисципліни прямо пов'язується із забезпеченням належного морально-психологічного стану військовослужбовців і постійної бойової готовності підрозділів [1, с. 101]. Разом із тим ефективність

цих механізмів значною мірою залежить від належного ресурсного забезпечення, рівня підготовки командного складу та узгодженості дій різних суб'єктів контролю.

Центральне місце у системі адміністративно-правового забезпечення військової дисципліни займає дисциплінарна відповідальність як оперативний і гнучкий інструмент впливу на правопорушну поведінку. Вона передбачає застосування до військовослужбовців заходів дисциплінарного стягнення за вчинення дисциплінарних проступків, що дозволяє забезпечити швидке реагування на порушення та відновлення встановленого порядку без залучення кримінально-правових механізмів. Система дисциплінарних стягнень включає широкий спектр заходів — від зауваження до арешту з утриманням на гауптвахті [2, с. 302], що забезпечує індивідуалізацію відповідальності залежно від характеру правопорушення.

Водночас аналіз чинного законодавства і практики його застосування свідчить про наявність проблем, пов'язаних із відсутністю чітких критеріїв розмежування дисциплінарних проступків і адміністративних правопорушень, а також недостатньою визначеністю поняття «грубого дисциплінарного проступку», що ускладнює однакове застосування норм права [15, с. 83].

Загалом адміністративно-правові засоби забезпечення військової дисципліни у Національній гвардії України мають виразно превентивний характер, оскільки їх основною метою є недопущення правопорушень шляхом формування належного рівня організованості, правосвідомості та професійної відповідальності військовослужбовців [17]. Водночас проведений аналіз дозволяє виявити низку системних недоліків, зокрема фрагментарність нормативного регулювання, недостатню узгодженість повноважень суб'єктів контролю, проблеми правової визначеності окремих категорій правопорушень та обмеженість інституційних механізмів забезпечення дисципліни [20]. Наявність цих проблем обумовлює необхідність подальшого вдосконалення адміністративно-правових засад забезпечення військової дисципліни з урахуванням специфіки діяльності Національної гвардії України та умов воєнного стану.

Кримінально-правовий аспект забезпечення військової дисципліни в системі Національної гвардії України становить самостійний і водночас взаємопов'язаний із адміністративно-правовим компонент правового механізму підтримання належного порядку військової служби [15]. Його сутність полягає у встановленні чітких меж допустимої поведінки військовослужбовців, визначенні найбільш суспільно небезпечних порушень дисципліни як кримінальних правопорушень та застосуванні заходів державного примусу у вигляді кримінального покарання. Нормативною основою такого регулювання є Кримінальний кодекс України, насамперед розділ XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби», який системно охоплює посягання на підпорядкованість, порядок виконання наказів, проходження служби та збереження військового майна [13].

У кримінально-правовому вимірі військова дисципліна виступає як родовий об'єкт охорони, що відображає сукупність суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням організованості, керованості та бездатності військових формувань. Встановлення кримінальної відповідальності за такі діяння, як непокоря, невиконання наказу, самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство, недбале ставлення до військової служби, має на меті не лише покарання винних осіб, а й нормативне окреслення меж правомірної поведінки військовослужбовців [1]. Таким чином, кримінальне право виконує регулятивну функцію опосередковано — через заборону найбільш небезпечних форм порушення дисципліни та встановлення санкцій за їх вчинення.

Водночас ключовою функцією кримінально-правового забезпечення військової дисципліни є стримувальна, яка реалізується через загрозу притягнення до кримінальної відповідальності [20]. Сам факт існування кримінально-правових заборон формує у військовослужбовців уявлення про неприпустимість певних форм поведінки та виступає фактором превенції тяжких правопорушень. Особливого значення ця функція набуває в умовах воєнного стану, коли законодавець посилив кримінальну відповідальність за окремі військові правопорушення, що відображає підвищену суспільну небезпечність порушень дисципліни у період збройної агресії [7].

Разом із тим кримінально-правове забезпечення військової дисципліни має вторинний, субсидіарний характер. Воно застосовується у тих випадках, коли адміністративно-правові та дисциплінарні механізми виявляються недостатніми для забезпечення належного рівня дисципліни або коли порушення набуває такої суспільної небезпечності, що потребує застосування найбільш суворих заходів державного примусу. Це зумовлює необхідність чіткого розмежування дисциплінарних проступків і кримінальних правопорушень, що має принципове значення для забезпечення законності та справедливості у правозастосуванні [8].

Аналіз чинного кримінального законодавства та адміністративно-правового забезпечення військової дисципліни дозволив виявити низку проблемних аспектів, наведених у табл. 2.

Виявлені проблеми зумовлюють необхідність комплексного вдосконалення відповідних правових засад з урахуванням умов воєнного стану, специфіки діяльності НГУ та сучасних безпекових викликів. Одним із ключових напрямів є підвищення рівня правової визначеності кримінального законодавства у сфері військових правопорушень [16]. Йдеться про необхідність конкретизації оціночних понять, що

Таблиця 2

Проблемні аспекти адміністративно-правового та кримінально-правового забезпечення військової дисципліни в Національній гвардії України

Проблемний аспект	Зміст проблеми	Прояв у правозастосуванні	Наслідки для забезпечення дисципліни
Нечіткість оціночних понять у кримінальному праві	Використання понять «істотна шкода», «тяжкі наслідки», «особливий період» без їх законодавчої конкретизації	Різна кваліфікація аналогічних діянь судами та правоохоронними органами	Порушення принципу правової визначеності, ризик неоднакового застосування норм
Проблеми розмежування дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності	Відсутність чітких критеріїв переходу від дисциплінарного проступку до кримінального правопорушення	Складність вибору виду юридичної відповідальності за аналогічні порушення	Надмірна криміналізація або, навпаки, уникнення суворішої відповідальності
Фрагментарність адміністративно-правового регулювання	Розпорошеність норм у різних нормативних актах, відсутність єдиного підходу до забезпечення дисципліни	Ускладнення практичного застосування норм командирами та юристами	Зниження ефективності управління дисципліною
Недостатня визначеність повноважень і відповідальності командирів	Нечітке нормативне закріплення меж відповідальності за стан дисципліни	Ускладнення притягнення до відповідальності за бездіяльність або неналежне керівництво	Ослаблення контролю та превентивної функції управління
Недосконалість механізмів профілактики правопорушень	Недостатній розвиток системи морально-психологічного забезпечення та правової підготовки	Формальний характер профілактичної роботи у підрозділах	Зростання кількості дисциплінарних і кримінальних правопорушень
Вплив бойових умов на кваліфікацію правопорушень	Психоемоційне навантаження та екстремальні умови служби не завжди враховуються при оцінці вини	Складність встановлення суб'єктивної сторони правопорушення	Ризик несправедливого притягнення до відповідальності
Диспропорційність санкцій за окремі військові правопорушення	Невідповідність між тяжкістю діяння та суворістю покарання	Нерівномірність судової практики та проблеми індивідуалізації покарання	Зниження ефективності стримувальної функції кримінального права

Джерело: сформовано на основі [14; 15; 18]

використовуються у Кримінальний кодекс України, зокрема таких категорій, як «істотна шкода», «тяжкі наслідки», «особливий період». Їх законодавче або принаймні доктринальне уточнення дозволить забезпечити єдність правозастосовної практики, підвищити передбачуваність правових наслідків і зміцнити принцип правової визначеності.

Важливим напрямом удосконалення є також чітке нормативне розмежування дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності військовослужбовців. Це потребує розроблення критеріїв, які б дозволяли однозначно визначати межу між дисциплінарним проступком і кримінальним правопорушенням, зокрема з урахуванням ступеня суспільної небезпечності діяння, характеру наслідків та форми вини. У цьому контексті доцільним є внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України [9] з метою конкретизації поняття дисциплінарного проступку та встановлення його співвідношення з кримінальними правопорушеннями.

Наступним напрямом є систематизація та узгодження адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення військової дисципліни. З огляду на розпорошеність відповідних норм у різних нормативно-правових актах, доцільним є їх кодифікаційне впорядкування або принаймні гармонізація положень, що містяться у Дисциплінарному статуті Збройних Сил України [9] та Законі України «Про Національну гвардію України» [11]. Це сприятиме підвищенню узгодженості правового регулювання та полегшить його практичне застосування.

Суттєвого вдосконалення потребує правове регулювання статусу та відповідальності командирів як ключових суб'єктів забезпечення дисципліни. Доцільним є нормативне закріплення чітких меж їхньої відповідальності за стан дисципліни у підпорядкованих підрозділах, а також визначення стандартів належного виконання управлінських функцій [17]. Це дозволить підвищити ефективність управлінського впливу та забезпечити реальну відповідальність за бездіяльність або неналежне керівництво.

Окрему увагу слід приділити розвитку превентивних механізмів забезпечення військової дисципліни. Йдеться про посилення системи морально-психологічного забезпечення, підвищення рівня правової підготовки військовослужбовців, удосконалення інститутів наставництва та внутрішнього контролю [14].

В умовах воєнного стану особливого значення набуває врахування психоемоційного стану особового складу, що потребує інтеграції психологічних підходів у систему забезпечення дисципліни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволило комплексно охарактеризувати адміністративно-правові та кримінально-правові засади забезпечення військової дисципліни в Національній гвардії України в умовах воєнного стану та виявити їх системні особливості, проблеми і напрями вдосконалення.

Обґрунтовано, що військова дисципліна є складним міжгалузевим правовим явищем, яке поєднує правові, організаційні та морально-психологічні компоненти та виступає необхідною умовою ефективного функціонування військових формувань. Вона одночасно є юридичним обов'язком військовослужбовця і об'єктом державного забезпечення, що реалізується через систему адміністративно-правових і кримінально-правових засобів.

У результаті дослідження виявлено низку проблем, що знижують ефективність забезпечення військової дисципліни, зокрема: нечіткість окремих положень кримінального законодавства, наявність оціночних понять, складність розмежування дисциплінарної та кримінальної відповідальності, фрагментарність адміністративно-правового регулювання, недостатня визначеність повноважень командирів, а також обмежена ефективність превентивних механізмів.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленому аналізі проблем розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності військовослужбовців, розробленні критеріїв оцінки ступеня суспільної небезпечності військових правопорушень, а також у дослідженні впливу психоемоційного стану військовослужбовців на їх правову відповідальність у бойових умовах.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Свічкарьова Я. В. Професійна відповідальність військовослужбовців Національної гвардії України: правові та етичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Т. 3, № 89. С. 100–104. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.14>
2. Залужний В. Ф. Військова дисципліна: поняття, особливості нормативного закріплення, місце у системі правових категорій, функції. *Право і суспільство.* 2022. Вип. 4. С. 299–307. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.43>
3. Дручек О. В., Волюйко О. М. Військова дисципліна та військовий правопорядок: кореляція понять. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 7. С. 261–265. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/60>
4. Кітгоров М. Розвиток спроможностей Національної гвардії України в умовах правового режиму воєнного стану. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України.* 2023. № 1. С. 24–31. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2022.24-31>
5. Капінус О. С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 600 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722944/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D1%96%D0%BD%D1%83%D1%81_%D0%9E.%D0%A1_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D1%81%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf (дата звернення: 09.03.2026).
6. Криштанович А., Пашкіна А., Петраковський В. Правопорядок та дисципліна у війську: аналіз правової рамки відповідальності командирів та викликів її застосування на практиці. Київ, 2025. URL: https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2025/04/vidpovidalnist-komandyriv_doslidzhennya.pdf (дата звернення: 09.03.2026).
7. Плутицька К. М., Ковтун К. О. Кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників за національним та міжнародним кримінальним правом. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. Вип. 4, ч. 3. С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.15>
8. Військово-термінологічний довідник: для громадян України, які навчаються за програмою підгот. офіцерів запасу. [Куртов А. І., Передерій О. С., Потіхенський А. І., Казіміров О. О., Власов К. В., Яременко Ф. В., Негода М. С., Пасічна Ю. П.]; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Військ.-юрид. Ін-т, Каф. підготовки офіцерів запасу. Харків : Право, 2025. 156 с. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/v%E3%80%93skovo-term%E3%80%93dovidnyk.pdf> (дата звернення: 09.03.2026).

9. Про дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14> (дата звернення: 09.03.2026).
10. Савков А. П., Дорош В. І. Теоретико-правові аспекти адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні. *Наукові перспективи*. 2025. Вип. 6(16). С. 588–598. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6\(16\)-588-598](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6(16)-588-598)
11. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 09.03.2026).
12. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 09.03.2026).
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 09.03.2026).
14. Лаврьонов Р. П. Військовослужбовці та їх кримінальна відповідальність за порушення правил користування та зберігання військового майна. *Київський часопис права*. 2025. Вип. 4. С. 125–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.17>
15. Кривиницький О. М., Корнієнко М. В., Шкута О. О. Державне бюро розслідувань як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням проти встановленого порядку несення військової служби (військовим кримінальним правопорушенням) в умовах воєнного стану в Україні : *монографія*. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. 200 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2b549c6a-5c69-4814-ac57-fca6695e4c7e/content> (дата звернення: 09.03.2026).
16. Кононець В. П. Порівняльно-правова характеристика адміністративної та дисциплінарної відповідальності військовослужбовців. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. Вип. 3. С. 492–496. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/119>
17. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
18. Назимко О. В., Пискун О. В. Адміністративна відповідальність як елемент службово-трудових відносин командувача Національної гвардії України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. Вип. 43. С. 73–79. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-73-79>
19. Пискун О. В. З'ясування термінологічних особливостей у процесі визначення адміністративно-правового статусу командувача Національної гвардії України. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. Т. 3, № 1. С. 123–130. DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2022-3-1-123-130>
20. Дмитренко В. Г. Аналіз повноважень Національної гвардії України у сфері забезпечення національної безпеки: адміністративно-правовий аспект. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття: тези доп. учасників VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 лист. 2023 р.)*. Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків, 2023. С. 40–41. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/14a94689-cc47-4661-93a4-0ced912d42a5> (дата звернення: 09.03.2026).

References

1. Svichkarova, Ya. V. (2025). Profesiina vidpovidalnist viiskovosluzhbovtsiv Natsionalnoi hvardii Ukrainy: pravovi ta etychni aspekty [Professional responsibility of servicemen of the National Guard of Ukraine: legal and ethical aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 3(89), 100–104. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.14> [in Ukrainian].
2. Zaluzhnyi, V. F. (2022). Viiskova dystsyplina: poniattia, osoblyvosti normatyvnoho zakriplennia, mistse u systemi pravovykh katehorii, funktsii [Military discipline: concept, features of legal regulation, place in the system of legal categories, functions]. *Pravo i suspilstvo*, (4), 299–307. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.43> [in Ukrainian].
3. Druchek, O. V., & Voluiko, O. M. (2023). Viiskova dystsyplina ta viiskovyi pravoporiadok: koreliatsiia poniat [Military discipline and military law and order: correlation of concepts]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (7), 261–265. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/60> [in Ukrainian].
4. Ktitorov, M. (2023). Rozvytok spromozhnosti Natsionalnoi hvardii Ukrainy v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu [Development of capabilities of the National Guard of Ukraine under martial law]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho instytutu Natsionalnoi hvardii Ukrainy*, (1), 24–31. <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2022.24-31> [in Ukrainian].
5. Kapinus, O. S. (2020). *Metodolohiia, teoriia i metodyka formuvannia profesiinoi subiektynosti maibutnykh ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy: monohrafiia* [Methodology, theory and methods of forming professional subjectivity of future officers of the Armed Forces of Ukraine: monograph]. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722944/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D1%96%D0%BD%D1%83%D1%81_%D0%9E.%D0%A1_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D1%81%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf [in Ukrainian].
6. Kryshchanovych, A., Pashkina, A., & Petrakovskiy, V. (2025). *Pravoporiadok ta dystsyplina u viisku: analiz pravovoi ramky vidpovidalnosti komandyryv ta vyklykiv yii zastosuvannia na praktytsi* [Law and order and discipline in the military: analysis of the legal framework of commanders' responsibility and challenges of its practical application]. Kyiv.

Retrieved from https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2025/04/vidpovidalnist-komandyriv_doslidzhennya.pdf [in Ukrainian].

7. Plutytska, K. M., & Kovtun, K. O. (2025). Kryminalna vidpovidalnist viiskovykh komandyriv, inshykh osib, yaki faktychno diut yak viiskovi komandiry, ta inshykh nachalnykiv za natsionalnym ta mizhnarodnym kryminalnym pravom [Criminal liability of military commanders, other persons who actually act as military commanders, and other superiors under national and international criminal law]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, 4(3), 98–102. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.15> [in Ukrainian].

8. Kurtov, A. I., Perederii, O. S., Potikhenskyi, A. I., Kazimirov, O. O., Vlasov, K. V., Yaremenko, F. V., Nehoda, M. S., & Pasichna, Yu. P. (2025). *Viiskovo-terminolohichni dovidnyk: dlia hromadian Ukrainy, yaki navchajutsia za prohramoiu pidhotovky ofitseriv zapasu* [Military terminology guide: for citizens of Ukraine studying under the reserve officers training program]. Kharkiv: Pravo. Retrieved from <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/v%E3%80%93y%E3%80%933skovo-term%E3%80%93nolog%E3%80%93chnyy%E3%80%93dovidnyk.pdf> [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy "Pro dystsyplinarnyi statut Zbroinykh Syl Ukrainy": vid 24 bereznia 1999 r. № 551-XIV [Law of Ukraine "On the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine"]. (1999). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14> [in Ukrainian].

10. Savkov, A. P., & Dorosh, V. I. (2025). Teoretyko-pravovi aspekty administratyvnoi vidpovidalnosti viiskovosluzhbovtziv v Ukraini [Theoretical and legal aspects of administrative liability of servicemen in Ukraine]. *Naukovi perspektyvy*, 6(16), 588–598. [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6\(16\)-588-598](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6(16)-588-598) [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy": vid 13 bereznia 2014 r. № 876-VII (zi zminamy) [Law of Ukraine "On the National Guard of Ukraine"]. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy "Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu": vid 25 bereznia 1992 r. № 2232-XII (zi zminamy i dopovnenniamy) [Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service"]. (1992). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> [in Ukrainian].

13. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 05 kvitnia 2001 r. № 2341-III [Criminal Code of Ukraine]. (2001). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].

14. Lavronov, R. P. (2025). Viiskovosluzhbovtziv ta yikh kryminalna vidpovidalnist za porushennia pravyl korystuvannia ta zberihannia viiskovoho maina [Servicemen and their criminal liability for violation of rules for use and storage of military property]. *Kyivskyi chasopys prava*, (4), 125–131. <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.17> [in Ukrainian].

15. Kropyvnytskyi, O. M., Korniienko, M. V., & Shkuta, O. O. (2025). *Derzhavne biuro rozsliduvan yak subiekt zapobihannia kryminalnym pravoporushenniam proty ustanovlenoho poriadku nesennia viiskovoi sluzhby (viiskovym kryminalnym pravoporushenniam) v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: monohrafiia* [State Bureau of Investigation as a subject of prevention of criminal offenses against the established order of military service (military criminal offenses) under martial law in Ukraine: monograph]. Odesa: Yurydyka. Retrieved from <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2b-549c6a-5c69-4814-ac57-fca6695e4c7e/content> [in Ukrainian].

16. Kononets, V. P. (2020). Porivnialno-pravova kharakterystyka administratyvnoi ta dystsyplinarnoi vidpovidalnosti viiskovosluzhbovtziv [Comparative legal characteristics of administrative and disciplinary liability of servicemen]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, (3), 492–496. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/119> [in Ukrainian].

17. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. (1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

18. Nazymko, O. V., & Pyskun, O. V. (2022). Administratyvna vidpovidalnist yak element sluzhbovo-trudovykh vidnosyn komanduvacha Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Administrative liability as an element of service-labor relations of the Commander of the National Guard of Ukraine]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, (43), 73–79. <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-73-79> [in Ukrainian].

19. Pyskun, O. V. (2024). Ziasuvannia terminolohichnykh osoblyvostei u protsesi vyznachennia administratyvno-pravovoho statusu komanduvacha Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Clarification of terminological features in determining the administrative and legal status of the Commander of the National Guard of Ukraine]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 3(1), 123–130. <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2022-3-1-123-130> [in Ukrainian].

20. Dmytrenko, V. H. (2023). Analiz povnovazhen Natsionalnoi hvardii Ukrainy u sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky: administratyvno-pravovyi aspekt [Analysis of the powers of the National Guard of Ukraine in the field of ensuring national security: administrative and legal aspect]. In *Teoretychni pytannia yurysprudentsii i problemy pravozastosuvannia: vyklyky XXI stolittia: tezy dopovidei uchasykiv VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kharkiv, 24 lystopada 2023 r.)* (pp. 40–41). Kharkiv. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/items/14a94689-cc47-4661-93a4-0ced-912d42a5> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026

Дата публікації: 23.04.2026

Pelahesha Oleksandr

*PhD in Law, Senior Lecturer of the
Department of Legal Support and Law
Enforcement Activities,
Faculty of State Security
Kyiv Institute of the National Guard of
Ukraine*

Myna Volodymyr

*PhD in Law, Senior lecturer of the
Department of Legal Support and Law
Enforcement Activities
Faculty of State Security, Kyiv Institute of the
National Guard of Ukraine*

Beikun Andrii

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of Legal Support and Law
Enforcement Activities
Faculty of State Security
Kyiv Institute of the National Guard of
Ukraine*

ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL PRINCIPLES OF ENSURING MILITARY DISCIPLINE IN THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW: PROBLEMS AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

Summary. Introduction. The relevance of the study is due to the growing importance of military discipline as a key factor in ensuring the effectiveness of the activities of the National Guard of Ukraine under martial law and the need to improve its administrative and criminal legal support.

Purpose. The purpose of the article is a comprehensive analysis of the administrative, legal and criminal legal principles of ensuring military discipline in the National Guard of Ukraine, identifying problems of legal regulation and law enforcement, as well as substantiating the directions of their improvement.

Materials and methods. The methodological basis of the study is general scientific and special legal methods, in particular dialectical, systemic and structural, formal legal, comparative legal and methods of legal analysis, which allowed us to investigate the regulatory framework, law enforcement practice and scientific approaches to understanding military discipline.

Results. As a result of the study, it was established that military discipline is a complex interdisciplinary legal phenomenon that combines legal, organizational and moral-psychological elements and serves as the basis for the combat capability of military formations. It was revealed that in the system of the National Guard of Ukraine it has a specific dual character, combining the requirements of military service and law enforcement activities. It was proven that administrative and legal support performs a basic preventive function, forming a regime of service discipline and ensuring its maintenance through a system of control and disciplinary responsibility. It was substantiated that criminal and legal support has a subsidiary nature and is aimed at protecting military discipline from the most dangerous encroachments by establishing criminal liability. A number of problems were identified, in particular, the vagueness of individual criminal and legal norms, the complexity of distinguishing types of legal liability, the fragmentation of administrative and legal regulation and the insufficient effectiveness of preventive mechanisms. Directions for improving legislation and law enforcement practice are proposed, aimed at increasing the level of legal certainty, consistency of legal norms and the effectiveness of ensuring military discipline in martial law.

Prospects. The practical significance of the research results lies in the possibility of their use in the training of specialists in the field of law and law enforcement, as well as the security and defense sector. The results of the conducted research can be applied in the law enforcement practice of pre-trial investigation bodies, military prosecutors, and courts in the qualification of military offenses and in distinguishing between different types of legal liability.

Key words: service discipline, control system, administrative and criminal liability of military personnel, protection of public order, public safety.